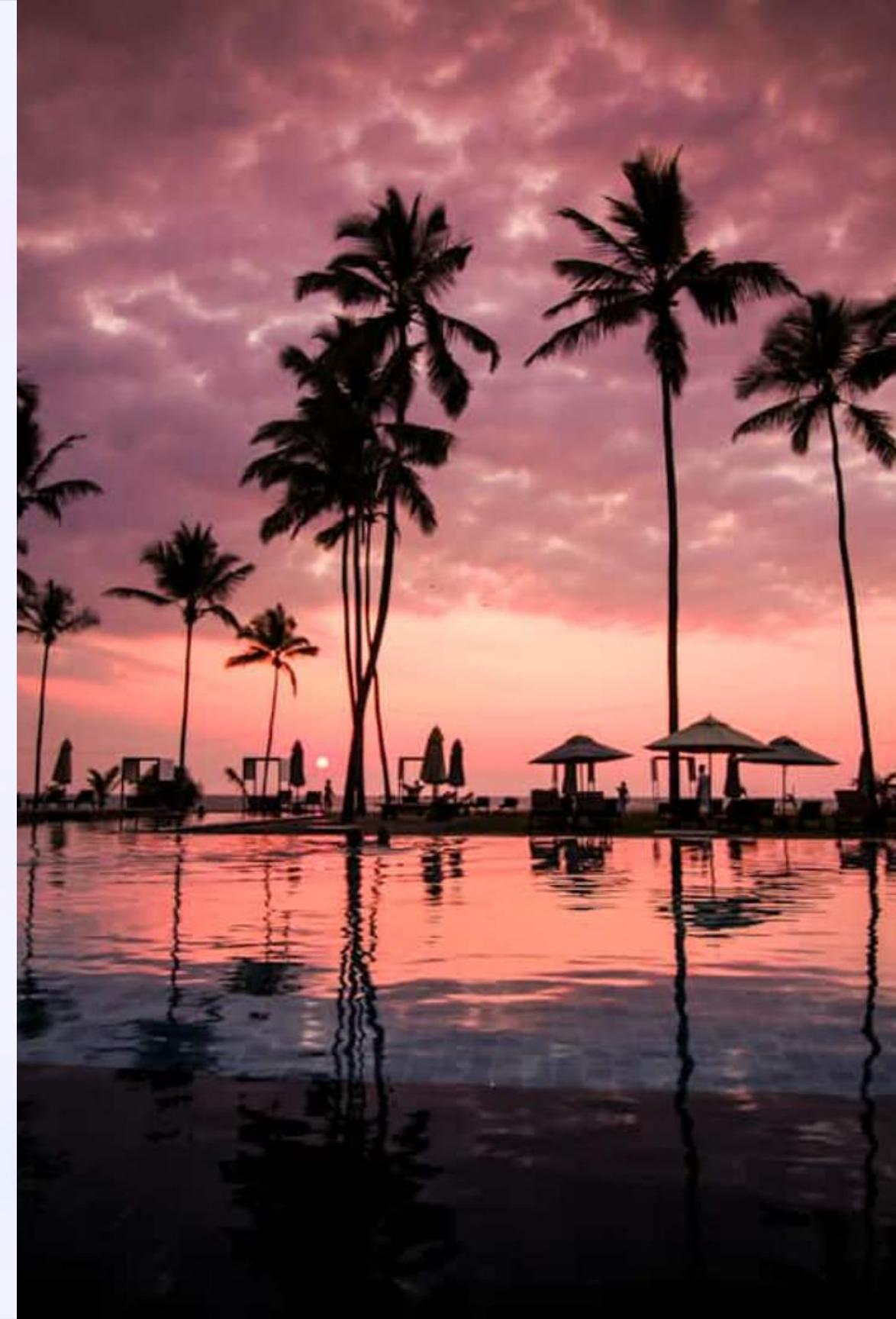

ENG KO'P FOYDA BERADIGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI

TRÜF QO'ZIQORİNİ

Trüfning, yeyiladigan qo'ziqorin turlari orasida oq va qora bo'lishi mumkin. Qora trüf "xudo va qirollarning taomi", "qora olmos" kabi nomlar bilan ataladi. Oq trüf esa keme va domalan qo'ziqorini kabi nomlar bilan tanilgan. U daraxt ildizlarida, yerning chuqur qatlamlarida o'suvchi xushbo'y qo'ziqorin turidir.

Trüf qo'ziqorini oziqaviy tarkibi jihatidan boy bo'lishi, yaxshi antioksidant manbai bo'lishi, saraton hujayralarini yo'q qilishga va yallig'lanishni kamaytirishga yordam berishi kabi ko'plab foydali xususiyatlarga ega. Barcha shu foydalaridan tashqari, 100 grammi 900 TL kabi yuqori narxlarda sotilgani uchun eng daromadli qishloq xo'jalik mahsulotlari qatoriga kiradi.

Trüf qo'ziqorinining yeyiladigan qo'ziqorin turlari orasida 70 ga yaqin turi borligi ma'lum. Eng qimmatbaho turlari asosan Fransa, Italiya va Ispaniya kabi mamlakatlarda yetishtiriladi.

Yozgi yomg'irlar trüfning ehtiyojmand namligini ta'minlagani uchun muhimdir. Shu sababli, qurg'oqchil yoz oylari yeyiladigan qo'ziqorin turlaridan biri bo'lgan trüfning qurishiga sabab bo'lishi mumkin.

Zafaron

O'simlikning Xususiyatlari

Zafaron, **Crocus sativus L.** nomli o'simlikning changchilari quritilishi orqali olinadi. Piyozsimon madaniy o'simlik bo'lgan zafaron, kuz faslida binafsha rang gullar ochadi. Uning yetishtirilishi o'simlik piyozchalari orqali amalga oshiriladi.

Qo'llash sohalari

Zafaronning, asosan taomlar bilan birga, farmatsevtika sanoati, kosmetika sohasi va an'anaviy tibbiyot kabi turli sohalarda qo'llanilish joylari mavjud.

Iqtisodiy Qiymati

Zafaronning keng qo'llanilish sohalari bo'lishiga qaramay, uning yetishtirish maydoni cheklangan. 1 kg quritilgan zafaron olish uchun 4-5 kg yangi zafaron kerak bo'lib, bu esa 80-200 mingta gulga ehtiyoj borligini anglatadi. Bundan tashqari, zafaron hosilini yig'ishda foydalanish mumkin bo'lgan hech qanday mashina mavjud emas, u faqat qo'lda terib olinadi. Barcha shu sabablar tufayli zafaron dunyodagi eng qimmat ziravorlardan biri hisoblanadi. 1 gramm zafaron narxi 200-350 TL orasida o'zgarib turadi.

ALOE VERA

O'sish Sharotlari
Aloe Vera ko'p quyosh tushadigan va kam yog'ingarchilik bo'lgan joylarda o'suvchi o'simlik bo'lib, tarkibidagi jelning 99% ini suv tashkil qiladi.

Oziqaviy Qiymati
Aloe Vera A, C va E vitaminlari jihatidan boy bo'lib, shuningdek, lipidlar va aminokislotalarga ham boy hisoblanadi.

Iqtisodiy Qiymati
Aloe Vera kosmetika, oziq-ovqat va farmatsevtika sohalari uchun tijorat maqsadida yetishtiriladi. Aloe Vera barglarining kilogramm narxi 250-300 TL orasida o'zgaradi.

KİNOA

1 Oziqaviy Qiymati

Kinoa, glyutensiz va oziqaviy qiymati yuqori bo'lgan o'simlik hisoblanadi. Protein tarkibi jihatidan juda boy bo'lib, eng to'yimli mahsulotlar qatoriga kiradi. Shuningdek, kalsiy, kaliy, magniy, fosfor, D va B vitaminlariga boydir.

2 Parhez Xususiyatlari

Parhez paytida iste'mol qilish mumkin, chunki u tolaga boyligi jihatidan foydalidir.

3 Yetishtirish Sharotlari va Iqtisodiy Qiymati

Kinoaning iqlim va tuproq talablari yuqori emas. Ishlab chiqarish xarajatlari past. Kinoaning ishlab chiqaruvchidan sotiladigan kilogramm narxi 70-100 TL atrofida bo'lib, ishlab chiqarish xarajatlarining pastligi uning bozordagi jozibadorligini oshiradi.

MOR KARTOSHKA

1

Kelib chiqishi va o'sish sharoitlari

Evropaliklar tez-tez iste'mol qiladigan mor kartoshka tropik iqlimda o'sadigan, Janubiy Amerikada vatanı bo'lgan xushbo'y o'simlik hisoblanadi. Mor kartoshkaning yetishtirish sharoitlari juda talabchan emas, shu sababli u ko'plab foydali xususiyatlari tufayli yetishtirishga arziydi. Turkiyada Eskişehir, Amasya va Erzurum hududlarida yetishtiriladi.

2

Oziqaviy qiymati

B va C vitaminlari, temir, fosfor va kaliy jihatidan boy tarkibga ega. Shuningdek, kuchli antioksidant xususiyatga ega.

3

Salomatlikka foydalari

O'z tarkibidagi moddalar saraton hujayralarining ko'payishini sekinlashtirishga yordam beradi. Teriga aloqador kasalliklarning oldini olishda ham foydali ekani ma'lum.

4

Iqtisodiy qiymati

Kilogramm narxi 90 dan 300 TL gacha o'zgaradi.

GUAVA

Kelib chiqishi va o'sish sharoitlari

1 Vatani Meksika bo'lgan guava mevasi tropik va subtropik iqlim sharoitlari mavjud bo'lgan hududlarda bemalol yetishtirilishi mumkin. Turkiyaning O'rta yer dengizi (Akdeniz) mintaqasida ham yetishtiriladi. 100 dan ortiq turi mavjud bo'lgan bu meva yuqori miqdorda vitaminlar saqlaydi.

Oziqaviy qiymati

2 A va C vitaminlari, shuningdek, kaliy va marganets kabi elementlarga boy. Immunitetni mustahkamlovchi, qon shakarini muvozanatlashtiruvchi va ovqat hazm qilishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ishlatish sohalari

3 Guava oziq-ovqat sohasida murabbo, sharbat va jele tayyorlash uchun ishlatiladi. Uning sog'liq uchun ko'plab foydalari bor, jumladan, yurak va teri salomatligiga ijobiy ta'sir qiladi.

Iqtisodiy qiymati

4 Mos iqlim sharoitida yetishtirish oson bo'lgan guava mevasi kilogrammi 100-250 TL atrofida sotiladi. Yuqori oziqaviy qiymati va keng qo'llanilishi sababli, guava yetishtiruvchilar uchun tijorat jihatdan jozibali mahsulot hisoblanadi.

PION GULI

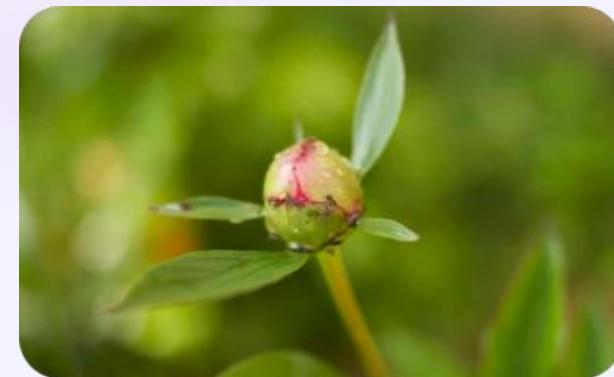
O'simlikning xususiyatlari

Poklik va aybsizlik ramzi bo'lgan **tog' gulি, yovvoyi gul, qon gulи** kabi nomlar bilan ham tanilgan **Pion gulи**, qadimda saroylarda bezak o'simligi sifatida ishlatilgan va **saroy gulи** sifatida mashhur bo'lgan. O'tsimon va yog'ochsimon turlariga ega bo'lib, 25 dan 40 gacha pion gulи turi mavjud.

Qo'llanilish sohalari

Umumiy holda, pion gulи asosan dekorativ maqsadlarda landshaft dizayni va bog' bezak ishlari uchun ishlatiladi. Shuningdek, tibbiy jihatdan foydalanuvchi pion gulи turlari ham mavjud.

Iqtisodiy qiymati

Pion gulи ishlab chiqarish jarayonida kam xarajat talab etishi va yuqori hosildorlik berishi sababli tijorat jihatdan jozibali hisoblanadi. Hozirgi ishlab chiqarish bozordagi talabni to'liq qondira olmayotgani pion gulи yetishtirishni yanada daromadli qiladi.

SARIMSOQ

O'simlikning xususiyatlari

Sarimsoq, lotincha nomi Allium sativum bo'lgan piyozsimon o'simlikdir.

Iqtisodiy qiymati

Sarimsoq yetishtirishning ishlab chiqarish xarajatlari juda yuqori emas. Shuningdek, sarimsoq uzoq muddat saqlanishi mumkin va tez buzilmaydi.

O'sish sharoitlari

Yaxshi drenajli tuproq va mo'tadil iqlim sarimsoq yetishtirish uchun eng maqbul sharoitlar hisoblanadi.

Iqlimga moslashuvchanligi

Mo'tadil iqlim sharoitlari sarimsoq yetishtirish uchun eng yaxshi variant bo'lsa-da, u sovuqqa ham chidamli hisoblanadi.

Sarimsoq asosan Turkiyaning deyarli barcha hududlarida yetishtiriladi. Unga turli lazzat va xususiyatlarga ega ko'plab navlar kiradi. Sarimsoq oziq-ovqat mahsulotlarida yoki tibbiy maqsadlarda ishlatilishi mumkin. Bozor narxi 130 dan 270 TL gacha o'zgaradi.

LAVANDA

1

O'simlikning xususiyatlari

Lavanda – ko'p yillik, butasimon shakldagi o'simlidir.

2

Turlari

Eng ko'p yetishtiriladigan lavanda turlari **Lavandula angustifolia** va **Lavandula x intermedia** hisoblanadi.

3

Qo'llanilish sohalari

Lavanda dorivor, kosmetika, parfyumeriya sanoatida va aromaterapiyada qo'llaniladi.

4

Iqtisodiy qiymati

1 kg quritilgan lavanda taxminan 190 dan 350 TL gacha sotiladi.

Lavandula x intermedia turi ko'proq efir moyi beruvchi xususiyatga ega bo'lsa, **Lavandula angustifolia** asosan moy ishlab chiqarish uchun ishlatiladi. Iqtisodiy jihatdan **15 yillik umrga ega bo'lgan** lavanda tinchlantiruvchi va og'riq qoldiruvchi xususiyatlari bilan mashhur. Lavanda yetishtirish xarajati past bo'lgan o'simliklardan biri hisoblanadi. U kosmetika, bezak o'simligi, parfyumeriya va boshqa ko'plab sohalarda ishlatilishi mumkin. Bundan tashqari, lavanda dalalari chiroyli manzara yaratib, turizmni ham jalb qilishi mumkin. Bu esa fermerlar uchun qo'shimcha daromad manbai hisoblanadi. Yetishtirish xarajatlarining pastligi va bozor talabining yuqoriligi tufayli lavanda foydali qishloq xo'jalik mahsulotlaridan biri sanaladi.

SPARJA (KUSHKONMAZ)

Sparja, shuningdek, "qirollarning taomi", "gurmeler uchun mahsulot" kabi nomlar bilan ham tanilgan ko'p yillik o't o'simligidir. U **tulki dum, bachki, bedirgan, sarimsoq, izvinye, acilot** kabi turli nomlar bilan ham mashhur.

Sparja yetishtirish jarayonida eng ko'p vaqt **bog' yerini tayyorlashga** ketadi. Tijorat jihatdan daromad olish va yuqori hosildorlikka erishish **3-yilda** boshlanadi. Lekin **3 yildan keyin 12-15 yil davomida** qayta ekish talab qilinmasdan hosil olish mumkin.

BONSAI

Yapon tilida "bon" (idish, tabaq) va "sai" (o'simlik) so'zlarining birikmasi natijasida hosil bo'lgan bonsai so'zi idishda o'stirilgan o'simlik ma'nadi anglatadi. Archa, chinor, akatsiya, qoraqarag'ay, kedr, zaytun, tol, eman, mushmula kabi daraxtlar bonsai uchun mos o'simlik turlaridir.

Bonsai ichki va tashqi makon bezaklari uchun ishlatiladi. Katta qishloq xo'jalik yerlari talab qilmasdan yetishtirish mumkin. Bonsailarga maxsus shakl berish mahorat talab qiladi. Bu o'simliklar o'zining estetik ko'rinishi tufayli san'at asari sifatida ham qadrlanadi.

STEVIA (SHIRIN O'T, SHAKAR O'TI)

Kelib chiqishi va yetishtirish sharoitlari

Stevia O'zbekistonda shakar o'ti nomi bilan ham tanilgan. Bu o'simlikning vatani Janubiy Braziliya va Paragvay hisoblanadi. Yarim doim yashil bo'lgan bu ko'p yillik o'simlik Xitoy, Janubiy Koreya, Meksika, Malayziya, AQSh, Avstraliya va boshqa ko'plab mamlakatlarda yetishtiriladi.

Iqlim talab va sharoitlari

Stevia O'rta yer dengizi (Akdeniz) iqlimiga mos bo'lgan hududlarda yetishtirish uchun mos keladi. Tijorat maqsadida yetishtirish odadta bir xil maydonlarda 5-6 yil davomida amalga oshiriladi. O'rtacha iqlimli, qishlari sovuq bo'lgan hududlarda esa bir yillik ekin sifatida yetishtirilishi mumkin. Biroq, birinchi yili shakar o'ti hosildorligi past va yetishtirish tannarxi yuqori bo'ladi. Shu sababli, ushbu o'simlikni bunday sharoitlarda tijorat maqsadida yetishtirish tavsiya etilmaydi.

Xususiyatlari va foydalar

Oddiy shakar bilan taqqoslanganda, stevia barg ekstrakti 250-300 barobar shirin hisoblanadi. Shuningdek, kaloriyasi 0 bo'lib, diyetik oziq-ovqatlar uchun mukammal shirinlashtiruvchi vosita sanaladi. Shakarni iste'mol qila olmaydigan qandli diabet bemorlari uchun tavsiya etiladi. Bundan tashqari, stevia tabiiy shirin ta'mi bilan oddiy shakar o'rniga ishlatilishi mumkin. Kimyoviy qo'shimchalarsiz tabiiy shirinlik manbai bo'lgani uchun stevia yetishtirish foydali qishloq xo'jalik mahsulotlaridan biri hisoblanadi.

KAMKAT (KUMKVAT)

365

100%

Yashil qolish muddati

To'rt fasl davomida yashil bo'lib qoluvchi o'simlik.

Ko'payish qobiliyati

O'z-o'zidan ko'payish qobiliyatiga ega o'simlik.

0

Yetishtirish qiyinligi

Yetishtirish tannarxi past bo'lgan o'simlik.

Kumkvat, shuningdek, kamkat yoki oltin apelsin nomlari bilan tanilgan, citrus mevalar oilasiga mansub butasimon o'simlikdir. Mevalarining rangi apelsinga o'xshash bo'lsa-da, shakli limonni eslatadi. Kamkatning vatani Xitoy bo'lib, u to'rt fasl davomida yashil qoluvchi va C vitaminiga boy bo'lgan o'simlikdir.

Shuningdek, u tarkibida **magneziy, kalsiy, kaliy** kabi foydali minerallarni va kuchli **antioksidantlarni** saqlaydi. Kamkat **qon bosimini va xolesterinni** me'yorda ushlash uchun muhim o'simlik hisoblanadi. U sog'lom ovqatlanish uchun foydali bo'lishi bilan birga, bog' va landshaft bezak o'simligi sifatida ham ishlataladi.

Yetishtirish tannarxining pastligi va bozorda talab yuqori bo'lishi sababli **kamkat foydali va daromadli ekinlar qatoriga kiradi**.

GOJI BERRY (KURT MEVASI)

O'simlikning xususiyatlari

Goji berry, shuningdek, kurt mevasi nomi bilan ham tanilgan, patlicanguldoshlar oilasiga mansub bo'lib, antioksidantlarga boy butasimon o'simlikdir. O'rta yer dengizi iqlimiga mos bo'lgan mamlakatlarda uni bemalol yetishtirish mumkin.

Iqtisodiy qiymati

Goji berry sog'liq uchun foydaliligi va ko'p yillik o'simlik bo'lgani sababli tijorat jihatidan jozibali ekinlardan biridir. Yetishtirish tannarxi nisbatan past bo'lib, bozorda talab yuqori.

Oziqaviy qiymati

Goji berry tarkibida A va C vitaminlari juda ko'p bo'lib, u yurak sog'lig'ini himoya qilish, ko'rish qobiliyatini yaxshilash, immunitetni mustahkamlash va saraton kasalligiga qarshi kurashda foydali xususiyatlarga ega.

Qo'llanilish sohalari

Goji berry sog'liq uchun foydali bo'lgani sababli sharob ishlab chiqarish, farmatsevtika va boshqa tibbiy mahsulotlar sohalarida keng qo'llaniladi.

YOVVOYI CHINOR (KO'K MEVA, BLUEBERRY)

Chet elda blueberry nomi bilan tanilgan bu o'simlik mo'tadil iqlim mintaqalarida o'sadi. Turkiyada u ko'k meva, ayi uzumi, likapa, Trabzon choyi, ligara, morisvit va buta qulupnay kabi nomlar bilan ham tanilgan.

Uzumga o'xshash meva bo'lgan yovvoyi chinor spirtli ichimliklar, parhez mahsulotlari, ziravorlar, tort va un mahsulotlari, murabbo va konservalar, dorilar kabi ko'plab sohalarda ishlataladi.

Shuningdek, qon bosimini tushirish, ko'rish qobiliyatini yaxshilash, yurak va asab tizimi salomatligini saqlash, ovqat hazm qilish va immunitetni mustahkamlash kabi ko'plab foydali xususiyatlarga ega.

CHIA (CHIA URUG'I)

Kelib chiqishi va yetishtirish sharoitlari

Chia – urug'larining to'yimliligi bilan mashhur bo'lgan Janubiy Amerikaga xos o'simlik hisoblanadi. Asosan Meksika, Boliviya, Ekvador kabi mamlakatlarda keng yetishtiriladi. Bu o'simlik tropik iqlimli va mo'tadil iqlim mintaqalarida o'stirilishi mumkin bo'lib, bir yillik o'simlik hisoblanadi.

Salomatlikka foydalari

Chia Omega-3 va protein manbai bo'lib, yallig'lanish jarayonlarini kamaytirish, yurak sog'lig'ini yaxshilash va immunitetni mustahkamlash kabi ko'plab foydali xususiyatlarga ega.

Iqtisodiy qiymati

Salomatlik uchun ko'plab foydali xususiyatlarga ega bo'lgani sababli chia parhez ratsionining ajralmas qismiga aylanib, bozor talabini oshirmoqda. Tibbiyot va oziq-ovqat sohalarida chia urug'iga bo'lgan ehtiyoj yuqori bo'lib, bu uni daromadli qishloq xo'jalik mahsuloti sifatida ajratib turadi.

JINSEN

O'simlikning xususiyatlari

Amerika va Koreya jinseni kabi turlari mavjud bo'lgan jinsein – o'tsimon va ko'p yillik o'simlikdir. Sekin o'sadigan o'simlik bo'lgani sababli hosil olish muddati 5-10 yil oralig'ida

Qo'llanilish sohalari

Jinsein kosmetika sanoatida va kasallikkarni davolashda qo'llaniladi.

Iqtisodiy qiymati

Jinsein asosan Osiyo mamlakatlarida, shuningdek, dunyo bo'ylab sog'liq uchun foydali xususiyatlari sababli katta qiziqish uyg'otmoqda. Yetishtirish hali keng tarqalmagan, bu esa uni ishlab chiqarish bilan shug'ullanishni xohlovchilar uchun foydali imkoniyatga aylantiradi.

PITAYA (AJDAR MEVASI)

- 1 Kelib chiqishi va yetishtirish sharoitlari**
Pitaya yoki boshqa nomi bilan ajdar mevasi tropik iqlim mevasi hisoblanadi.Dunyo bo'yicha asosan Filippin, Tailand, Malayziya va Turkiyaning Mersin, Antaliya, Adana hududlarida yetishtiriladi.
- 2 Oziqaviy qiymati**
Pitaya kaloriyasi past va C vitaminiga boy o'simliklardan biridir.Sog'liq uchun ko'plab foydali xususiyatlarga ega.Shuningdek, to'q tutish xususiyati tufayli parhezbop mahsulotlar qatoriga kiradi.
- 3 Qo'llanilish sohasi va iqtisodiy qiymati**
Ajdar mevasining sog'liq uchun ko'plab foydalari mavjud bo'lib, u dorilar va kosmetika mahsulotlarida keng qo'llaniladi.Bundan tashqari, turli sanoat tarmoqlarida ishlatalishi va oziqaviy jihatdan boyligi uni qimmatbaho mevalar qatoriga kiritadi.

KAPAR (GEBRE O'TI)

Yetishtirish sharoitlari

Kapar yoki xalq orasida gebre o'ti, gevil, tuyadosh, kebere, bubu kabi nomlar bilan tanilgan o'simlik.U qurg'oqchilikka juda chidamli bo'lib, quruq va toshloq hududlarda o'sishi mumkin.Aslida O'rta yer dengizi (Akdeniz) iqlimi mavjud bo'lgan joylarda kengroq yetishtiriladi.

Iqtisodiy daromad muddati

Tijorat maqsadida daromad olish yetishtirish boshlanganidan 2-3 yil o'tib boshlanadi.

Oziqaviy qiymati

Kapar minerallarga juda boy o'simlik bo'lib, sog'liq uchun ko'plab foydali xususiyatlarga ega.

Iqtisodiy qiymati

Bu o'simlik ko'p yillik, qurg'oqchilikka chidamli va turli sohalarda qo'llanilishi mumkinligi sababli daromadli qishloq xo'jalik mahsulotlari qatoriga kiradi.

Eng foydali qishloq xo'jalik ekinlaridan biri bo'lishiga qaramay, bozor talabi hali to'liq qondirilmagan.Shu sababli, ushbu o'simlikni yetishtirishdan oldin bozordagi talabni o'rganish va mos yetishtirish sharoitlarini bilish muhimdir.

AHUDUDU (MALINA)

1

Kelib chiqishi

Ahududu mevasi vatani Turkiya bo'lgan, qizil o'rmon mevalari qatoriga kiruvchi o'simlik hisoblanadi.

2

Mahalliy nomlari

Turli mintaqalarda tog' qulupnayi, ayi uzumi, mor, mudimak, kavakli qulupnay, tog' qulupnayi, sulton butaguli kabi nomlar bilan ataladi. Shuningdek, qizil va tog' butalari sifatida ham tanilgan. Bizning tilimizda u "frambuguz" deb ham yuritiladi.

3

Yetishtirish hududlari

Ahududu Turkiyaning shimoliy qismida, g'arbdan sharqqa cho'zilgan keng hududda yetishtiriladi.

4

Turlari

Ahududu Rosales tartibiga, Rosaceae oilasiga, Rosoideae bo'limiga va Rubus jinsiga mansub o'simlidir. Ushbu jinsga tegishli Rubus idaeus (Qizil ahududu), Rubus occidentalis (Qora ahududu) va Rubus neglectus (Binafsha ahududu) kabi turlari mavjud. Turkiyada asosan Rubus idaeus (Qizil ahududu) yetishtiriladi.

QORAG'AT (BO'G'RTLEN)

O'simlikning xususiyatlari

Qorag'at g'ujumguldoshlar (Rosaceae) oilasiga mansub bo'lib, Rubus jinsiga kiradi.Ushbu o'simlik o'rmon chetlari, butazorlar, bog' devorlari va yo'l bo'ylarida o'sadi.Poyasi silindrishimon shaklda, ichi bo'sh, yog'ochsimon va tikanli shoxlarga ega.Dastlab tik o'sib, keyinchalik pastga egiladi. Barglari dastakli, qirralari tishsimon, pastki qismi esa yupqa tuklar bilan qoplangan.

Gullash davri

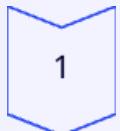
Qorag'at may oyida gullashni boshlaydi va avgustgacha davom etadi.Iyun-sentyabr oylarida oqish yoki pushti rangdagi gullar ochadi.Bu o'simlik uzun bo'yli, ko'p yillik, tikanli va butasimon shaklda o'sadi.

Mevaning xususiyatlari

Qorag'at mevasi bir necha kichik mevachalarning birikishidan hosil bo'ladigan sharcha shaklidagi murakkab meva hisoblanadi.Dastlab yashil, keyin qizil, to'liq pishganda esa qora rangga kiradi.

Avokado

Qo'llanilish sohalari

1

Avokado (*Persea americana*) — dafna daraxtdoshlarga mansub bo'lib, uning mevasi shu nom bilan ataladi. Avokado mevalari sharsimon, tuxumsimon, cho'ziq yoki olxo'ri shaklida bo'lib, rangi yashil, qizil yoki to'q binafsha bo'lishi mumkin. Go'shti och sariq yoki oqish rangda bo'ladi.

Avokado yangi iste'mol qilinadi, shuningdek, ovqat va salatlarga qo'shiladi. U oziqaviy jihatdan juda foydali bo'lib, kosmetika va farmatsevtika sanoatida ham ishlataladi.

Yetishtirish sharoitlari

2

Avokado tropik va subtropik iqlimga moslashgan o'simlidir. Shuningdek, mo'tadil O'rta yer dengizi iqlimiga mos bo'lgan turli hududlarda ham yetishtirish mumkin.

Oziqaviy qiymati

3

Avokado yuqori oziqaviy qiymatga ega bo'lgani sababli narxi qimmat bo'lsa-da, so'nggi yillarda sog'lom ovqatlanish dasturlarining ajralmas qismiga aylangan. U Omega-3 va E vitamini manbai bo'lib, yog' tarkibi uzoq vaqt to'qlik hissini saqlaydi.

Kekik (Yovvoyi rayhon, Timyan)

Thymus – Lamiaceae (labguldoshlar) oиласига мансуб о'sимлик турдир. Кекикнинг о'ртача бо'yi 20 см бо'lib, 6 yil yashaydi. Lavanda, bibariya (rozmarin) va yalpiz singари кекик ham Lamiaceae оиласига tegishli. Bu o'simlikning o'sish fasli bahordan kuzgacha davom etadi, yoz oylarida esa gullaydi. Кекикнинг 200 dan ortiq turi mavjud bo'lib, eng mashhur turi Thymus vulgaris (Timyan kekigi) hisoblanadi.

Yetishtirish va ishlatilish sohasi Kekik dunyo bo'y lab Rossiya, Polsha, Shveysariya, AQSh, Ispaniya, Fransiya, Italiya, Marokash, Janubiy Afrika kabi ko'plab mamlakatlarda turli iqlim sharoitlarida yetishtiriladi. Uning xushbo'y barglari ziravor sifatida ovqat tayyorlashda ishlatiladi. Shuningdek, kekik uchuvchan yog' tarkibiga boy bo'lib, antibakterial, tinchlaniruvchi, spazmolitik va siydk haydovchi xususiyatlarga ega. Кекикнинг efir yog'lari farmatsevtika, kosmetika, shaxsiy parvarish, yuvish vositalari va hasharotlarga qarshi dorilar sanoatida keng qo'llaniladi. O'zining yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulot ekanligi sababli kekik ziravor sifatida ishlatilishidan tashqari, parfyumeriya va kimyo sanoatida ham muhim xom ashyo hisoblanadi. Dunyo bo'yicha ishlab chiqarilgan kekiknинг 75 foizi, Turkiyadagi kekik ishlab chiqarishning 90 foizi Denizli viloyatining Pamukkale hududida yetishtiriladi. 2018-yilgi Denizli Qishloq va O'rmon xo'jaligi boshqarmasi ma'lumotlariga ko'ra, Turkiya kekik eksportidan yiliga 60 million dollar daromad oladi, shundan 40 million dollari Denizlidan kelib chiqadi.

Aspir (Sholiqizg'aldoq, Saflor)

1 O'simlikning xususiyatlari

Aspir (*Carthamus tinctorius*) asterguldoshlar (Asteraceae) oilasiga mansub o'simlik bo'lib, bo'yи 50–100 sm oralig'ida o'sadi. Yoz oxiriga yaqin (iyun oxiri – iyul boshi) sariq, krem, oq, qizil yoki to'q sariq gullar ochadi. Shuningdek, qizil safran, to'tiqush yemishi, bo'yoq aspiri, haspir kabi nomlar bilan ham tanilgan.

3 Iqtisodiy qiymati

Aspir o'simlik yog'i manbai bo'lib, bioyoqilg'i ishlab chiqarishda ham ishlatilishi sababli yuqori iqtisodiy qiymatga ega mahsulotlardan biridir. U quruq iqlim sharoitlariga moslashgani bilan e'tiborni tortadi. Aspirning kosmetika va bioyoqilg'i sanoatida ishlatilishi kengayib borayotganligi uni yuqori daromadli qishloq xo'jalik ekiniga aylantirgan. Shuningdek, bug'doy va arpa almashlab ekishda, no'xat o'rniغا alternativa sifatida ham yetishtirilishi tavsiya etiladi.

2 Kelib chiqishi

Aspirning vatani Arabiston yarim oroli bo'lib, u Eron, Hindiston, Pokiston kabi mamlakatlarga tarqalgan. Tashqi o'xshashligi tufayli u safran bilan ko'p aralashtirilganligi sababli "soxta safran" deb ham ataladi.

No'xat

20%

Protein miqdori

Yuqori protein tarkibiga ega.

1

Dunyo reytingi

Hindistondan keyin Turkiya ikkinchi o'rinda turadi.

100%

O'simlik asosidagi oziqlanish

Vegetarianlar uchun ideal protein manbai.

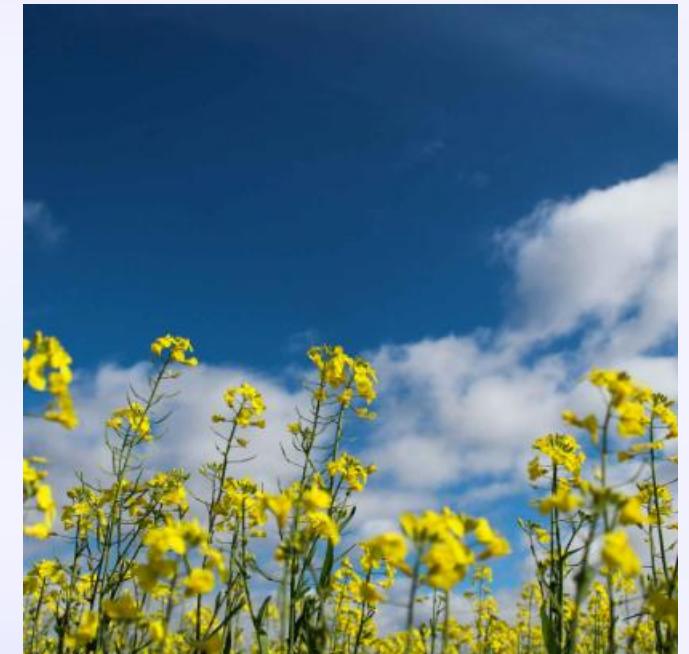
No'xat ilmiy nomi bilan Cicer arietinum L. deb yuritiladi. Dunyoda eng ko'p no'xat yetishtiriladigan mamlakatlar Hindiston, Turkiya, Pokiston va Eron hisoblanadi. U yuqori oziqaviy qiymatga ega bo'lib, ayniqsa o'simlik asosidagi parhezni tanlaganlar uchun asosiy protein manbai hisoblanadi. No'xat dukkakli ekinlar toifasiga kiradi.

Tarkibida:

- 20% protein
- Ko'p miqdorda uglevodlar
- Yod', fosfor va kaltsiy mavjud.

Kanola

Kanola (*Brassica napus*) – kolza o'simligining seleksiya qilingan navi bo'lib, tarkibida hayvonlar uchun zararli eruk kislotasi va glukozinolat moddalarini deyarli saqlamaydi. Shuning uchun u odamlar va chorva mollari uchun oziq-ovqat mahsuloti sifatida ishlatalishi mumkin.

Kanola yog'i soya yog'i kabi turli sohalarda qo'llanadi. Bozor narxiga qarab, sham, lab bo'yog'i, sanoat yog'lari, gazeta siyohini ishlab chiqarish, bioyoqilg'i kabi mahsulotlarda ishlatalishi mumkin. Kanola qayta tiklanmaydigan neft asosidagi yog'lar o'rnini bosuvchi muqobil mahsulot sifatida katta ahamiyatga ega. Hosildor yerkarning kungaboqar ekilishidan oldin sariq gullar bilan qoplanishiga sabab bo'lgan kanola o'simligi oziq-ovqat, yem sanoati va bioyoqilg'i ishlab chiqarishda keng qo'llaniladi.

Bodom

O'simlikning xususiyatlari

Bodom (Prunus dulcis) – g'ujumguldoshlar (Rosaceae) oilasining Prunoideae kichik oilasiga mansub, mevasini iste'mol qilish mumkin bo'lgan kichik daraxt turi hisoblanadi. Bodom – ushbu daraxtning mevasidir.

Oziqaviy qiymati

Bodom immunitetni mustahkamlash va to'yinmagan yog'lar miqdorining yuqoriligi tufayli sog'lom ovqatlanish dasturlarida muhim o'rinn tutadi. Bodom yog'i esa kosmetika va farmatsevtika sanoatida ishlataladi.

Boshqa qo'llanilish sohalari

Bodom daraxtlari ko'p miqdorda gul changi (polen) ajratishi sababli, asal ishlab chiqarishda muhim o'rinn tutadi. Bodom qobig'idan DSP (sunta) va MDF ishlab chiqarish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

